

סיכום מושב - לראות את הילד- היענות המורים לצרכים ההתפתחותיים של ילדים בבית ספר יסודי

רונית בן דב חנוך-פסיכולוגית קלינית- מרכז איכה לשפה מגדלת

גישה ש'יושבת' בין השדה הטיפולי לשדה החינוכי. איתן לבוב-פסיכיאטר

הפריזמה- היא התפתחות. ביה"ס היסודי הן שנים בהן יש הזדמנות לילדים להתפתחות פונקציות של אגו- ככל שאתה משתמש יותר במיומנות של התמדה, נחישות, קריאה רציונלית של מפה, פנים וחוץ, התמודדות- הן מיומנויות שצריכות להתפתח בגיל הזה. **בגיל הזה יש חלון הזדמנויות לפתח את זה, אם לא, ההזדמנות מוחמצת ויש התפתחות לכיוונים לא מתאימים.**

עוד יכולת שמתפתחת בתנופה בגיל הזה- יכולת להתחשב באחר, להסתדר במסגרת ולכבד את המסגרת והכללים שלה. אלו יכולות שהן בנסיגה בחברה הישראלית. גם כגננת, כבר ההתמודדות עם הכישורים האלה קשה.

כדי לקדם התפתחות יש כמה תנאים בסיסיים שהמורה צריך לעמוד בהם:

1. **המורה רואה את עצמו כמי שתפקידו ליצור התפתחות.** שהוא מכוון במפגש עם הילדים להיות סוכן התפתחות, מסייע להם לעבור מנקודה אחת לשניה.
2. **המורה צריך שתהיה לו התמצאות אינטואיטיבית או מנוסחת בנוגע ליעדים ההתפתחותיים של התלמידים.** כל אחד וביחד. תפקיד מגדל צריך שיהיו לו יעדים התפתחותיים אליהם הוא רוצה להוביל את הילד. פעם ידעו שרוצים שילד ידע לכבד מבוגרים. שידע לכבד את המילה של האחר, את המרחב ש האחר וכו'. כשזה היה ברור זה לא היה מנוסח, זה היה ידוע לכולם שאם ילד מתחפף למבוגר אמא צריכה להגיב על כך. היום צריך לנסח את זה. זה לא ברור. המורה צריך שיהיה לו ידע והבנה בהתפתחות האדם. מה ילד צריך לרכוש כדי להיות טוב לעצמו ולסביבתו.
3. **יכולת לאתר ולהבחין כשיש תקיעות התפתחותית (אולי סטייה).** בשדה הלימודי, החברתי, הרגשי, כשזה באיתותים קטנים.
4. **אסטרטגיות יעילות לקדם התפתחות שנעצרה או נסוגה.** זה האתגר המורכב מכולם. בעבר היתה התרה למחנכים להשתמש בכוחנות או בשליטה, אפילו להעליב, לצעוק. הדרך שבה המבוגר מנכיח את הדרך שלו היום לא יכולה להיות דרך של העלבה, דריסה, פגיעה בערך עצמי או בתחושת המסוגלות, באוטונומיה שלו.

מה שקרה זה שויתרנו בצדק, כתרבות, כחברה על חינוך שיש בו כפייה והשתלטות ומצד שני הסכנה היא אנרכיה, שהוא מקום שבו אנחנו מנסים כחברה, ממקום מיטיב, להשתמש בדיאלוג, בלראות את הילדים, לשכלל את המכוונות שלנו לילדים עוד ועוד כדי לעזור להם לגדול משם. אבל עבור ילדים מסוימים במצבים מסוימים זה לא עושה את העבודה הנדרשת. אנחנו נכנסים לתסכול כי אנחנו לא מצליחים לעשות הבדל בין הילדים. ממדי הפתולוגיה של הצעירים בעלייה מתמדת (אובדנות, אנורקסיה, דכאון וכו'). המקום של לקיחת המהות האמהית של הניתנה, התמסרות, התכוונות אל הילדים שאמרנו בואו

נפחית את המהות האבהית המענישה וכופה, נשכלל את המהות האמהית, זה לא עובד לנו. וזה מאד מתסכל כהורה וכמורה. תמונת המצב של האדם שהוא אמון על גידולו פגוע התפתחותית, אם זה במימד של כבוד לאחר ואו ממד של שליטה באימפולסים, יכולת התמדה, יכולת להתגייס לטובת מטרה כדי לממש אותה.

החידה- איך אפשר לכוון את הילדים מבלי לחזור לשטיה הריאקציונרית (זה גם לא עובד) ומצד שני ליצור דרך וכיוון שמסמנים נכון ולא נכון, מקובל ולא מקובל, באופן שהוא לא חודרני אבל גם לא נסוג.

כולנו מגיעים לעולם עם פוטנציאל חיובי ושילי- למרות שקשה לנו להכיר בזה. הסביבה היא זו שקובעת אילו מהפוטנציאלים שלנו יגיעו לידי מימוש ואלו ישארו על אש קטנה או רדומים.

בעידן הפוסט מודרני יש משהו מאד קשה. גם אנחנו לא יודעים אם עדיף לנו שהילד שלנו יהיה אינדיבידואליסט או קונפורמי, שיהיה שאפתן או באיזי עם שקט נפשי?

ההורה כמו גם המורה ביסודי- לא משנה מה הדרך- מה שמרפא הוא שיש דרך. עצם זה שיש מבוגר שיש לו דרך שהוא מחזיק בה, זה מרפא. דרך שמובילים אותה באופן אוטונומי יכולה להציע כלים חינוכיים וקליניים מרפאים בתוך המרחב הזה. גם המורה בבית הספר היסודי, צריך לעבור תהליך אישי או קבוצתי, שיכול להתבונן בפרספקטיבה בילד המסוים ובצד השני בדרך שלו ובערכים שלו כדי לראות אם יש פער ואזי לעבוד על צמצום הפער.

הפיתוח המיוחד של הגישה שאיתן פיתח – **להחליף שפה של כוח** (כי לפעמים ההורה לא כוחני אבל הילד הוא הכוחני והשולט כי פתחו לו את המרחב הזה ולא עצרו את זה) **בשפה של אוטונומיות**. הווה אומר, אני ער לסובייקטיביות של עצמי, מה אני מרגיש, מה אני רוצה מה לא יוכל להתממש במרחב שלי, לזכות מה אני מעמיד את עצמי ומה לא עם מה אני משתף פעולה ועם מה לא? אני ער לכמות המשאבים העצומה שעומדת לרשותי כמגדל והאם נעשה בו שימוש לטובה כמגדל או שימוש לצורך אנטי התפתחות שאני לא רוצה תחת קורת הגג שלי. אותו משאב שאני מעמיד בנדיבות (שירותי הסעה) יכול לשמש להתפתחות ויכול לשמש לאי התפתחות, שהבת שלי לא תראה אותי ואת הצרכים שלי. העירנות שמתפתחת אצל המגדל לזה שתפקידו הוא בראש וראשונה הוא תפקיד של לזמן התפתחות וכל דבר שהוא עושה נמדד דרך הפריזמה הזו- האם זימנתי התפתחות בהלימה לערכים שלי? השפה היא שפה של חירות.

דרגות חופש להורה ולמורה צריכות להיות בהקשר למערכת אבל הן יכולות לשנות את המאזן. (ילד לא רוצה לצאת מהכיתה, המורה יוצאת עם כל התלמידים)

הצורך ההתפתחותי הוא צורך בכיוון. יש בחברה המון צורך בסיפוק שהוא רגל אחת, בלי הצורך בכיוון נעשה בלגאן.

יוסי איתן-

מתמקד יותר בהיבטים הקוגניטיביים הקשורים ללמידה. מפנה זרקור למושג- בית הספר שהוא חלק מההוויה התרבותית חברתית שלנו. מה הקשר בינו כמושג לצרכים ההתפתחותיים של הילדים. אם יש יחס- הוא הפוך לחלוטין. ב"ס לא בנוי לצרכים ההתפתחותיים של הילדים.

תקנות הבנייה של מוסדות חינוך, מתייחסות למטראז'. כשבונים גן ילדים התקן המחייב הוא 75 מ"ר +150 מ"ר חצר.

בי"ס יסודי- תקן לכיתה 49 מ"ר ו-100 מ"ר חצר.

אם חושבים על צרכים התפתחותיים של ילדים זה שאם ילד גדל הוא צריך יותר מרחב בשביל ההתפתחות שלו. אין קשר בין הצרכים ההתפתחותיים של התלמיד ביסודי לבין ביה"ס. ביה"ס הוא תוצר של צרכים ארגוניים, כלכליים, פוליטיים, דתיים וכו' רק לא צרכים התפתחותיים. הרבה פעמים זה הופך לבלתי אפשרי. השלב הראשון הוא להכיר במגבלות של הפרקטיקות היום יומיות שהן תוצר של בית הספר. אם נכיר בהן נוכל לעשות שינויים בכיתה.

הכנסת ילדים לתוך בי"ס כדי לשמש לצרכים חברתיים. זה גורם לבלבול כי שני הצרכים האלה לא תמיד תואמים. אם החברה רוצה תוצר של ילדים שיעבדו במקצועות מסוימים וכו' זה מתנגש עם הצרכים ההתפתחתיים. זה צורה של טופ דאון. וזה נוגד צרכים התפתחתיים.

למה היום יש המון ילדים עם לקויות והפרעות קשב? כי זה תלוי הקשר. למה הילדים אמורים להקשיב? לדברים שהם לא רלוונטיים לך, הם לא תואמי התפתחות. הרבה פעמים ההגדרות האלה הם לקויות הוראה. הם מקומות בהם ההוראה נכשלה. בהם ילד אינטליגנטי לא מוצא מקום לכישורים שלו ולביטוי שלו.

הסקרנות- אובדת במעבר מהגן לבית הספר. אל תשאל יותר מדי שאלות, תדע את המקום שלך. הפרקטיקה הבסיסית בכתה היא שהמורה הוא זה ששואל את השאלות והילדים עונים. מציע להפוך את הסדר. שהמורה תבקש מהתלמידים להכין את השאלות בקשר לנושא ותשמר את הסקרנות שלהם. שתניע אצלם תהליך של מעורבות, סקרנות והשקעה.

חנה לבנת-

בילבי הולכת לבית הספר. פרק שהוא בקורת על בית הספר והניסיון למשמע את הילדים ולדכא את הסקרנות שלהם. הסופרת רומזת שבית הספר הוא לא הדבר החשוב ביותר והלמידה החשובה ביותר מתרחשת בחיים. המורה בסיפור מתקשה לתת לכל ילד את המקום להתפתחות האישית שלו. "יותר מדי לימודים עלולים לשבור אפילו את הילדים החזקים ביותר".

תרבות הילד- למה שסוציולוגיה/חינוך/פסיכולוגיה יחקרו בנפרד את עולמו של הילד. בואו נאגם את התחומים ונבחן את הילד מכיוונים שונים.

פיליפ אירייס 1960, (1960) סוקר את המושג ילד וילדות לאורך הדורות. בתקופת ימי הביניים הילד היה מבוגר קטן. החלוקה היתה מעמדית לא גילית. במאה ה-17 התחילה להתפתח התודעה שילד הוא ישות עם

צרכים משלה. מכאן התפתחה התפיסה המחנכת. המבוגר צובר את סמכותו מתוקף הידע והניסיון וביכולתו להטיף לילד. הערך המרכזי היה ציות. במאה ה-20 התפתח מדע הפסיכולוגיה והתחילו לחקור את נפש הילד. צריך להבין את ילד, להקשיב לו, להכיר אותו והתפתחה התובנה שלילד אין את כל היכולות של המבוגר ואז התפתחה התפיסה המגוננת. שאמר, אם לילד אין את כל היכולות שיש למבוגר עלינו לגונן עליו ולאט לאט הוא ילמד שהחיים זה לא דבש (דיסני). ככה התחמקנו מלהתמודד עם הבעיות. בסיפורים יצרנו עידון. היום יש אמצעי תקשורת מודרניים, הילדים חשופים, אין לנו יכולת להשפיע על מה הם נחשפים ומה לא. יש חשיפה גודלה מאד והם רואים את כל הדברים הקשים שיש לעולם להציע. ואנחנו חסרי אונים. אנחנו מקבלים תגובות נזעמות על משחקי הרעב, על האכזריות בגרסאות המוקדמות של הספרות. אבל הם מתמודדות עם כל מה שהעולם מציע בצורה טובה. הם מתמודדים באופן טבעי עם המציאות שאנחנו יצרנו, הם מתמודדים עם דמות מסוימת, הם מחזירים לדמות הזאת את המוסריות שלה.

התפיסה החושפת - לקחת את החומרים לפתוח אותם, לשים אותם על השולחן בכל האמצעים העומדים לפנינו, לאפשר התמודדות, לא להתחמק, לעורר שיח. להיפרד מהתפיסה המגוננת כי הילדים חשופים להם ואנחנו צריכים להיות שם בשבילם כמתווכים. אנחנו סותרים את עצמנו כשאנחנו לא מעיזים להתבונן בדברים. יש היום ספרים שמציגים לנו נקודות מבט אחרות שמספרים לנו סיפורים מנקודת מבט אחרת (למשל, המקרה המוזר של הכלב). קלמנטיין, סדרה נהדרת על קשב וריכוז.

רונית-

הסטודנט הזה צריך לעבור מהנקודה הזאת לנקודה הזאת. למד"פית צריך להיות בראש מיהו המורה הטוב ולאן היא רוצה להוביל אותו. למשל בשיחת המשוב. הפריזמה ההתפת' היא אופטימית. חלק מאיתנו מחפשים כל הזמן את סוכני ההתפתחות שלהם.

יש דברים שמורה יכול לעשות בלי שיתוף פעולה עם ההורה. יש דברים שהילד מקבל מסרים ששוללים את המסגרת הבית ספרית ואז צריך להתקיים שיח. המורה צריך להבחין מה זה מה.

חוסר בהירות של המגדלים היא בעיה מספר אחת. המדרגה הראשונה היא ליצור בהירות. אי אפשר לוותר עליה.